

Sociolingvistinė Lietuvos panorama

GYVENTOJŲ KALBINĖS NUOSTATOS IR KALBINIS ELGESYS

Sociolingvistinė Lietuvos panorama

GYVENTOJŲ KALBINĖS NUOSTATOS IR KALBINIS ELGESYS

Kolektyvinė monografija

MOKSLINĖ REDAKTORĖ

Meilutė Ramonienė

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2022

Apsvarstė ir rekomendavo išleisti Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto taryba
(2022 m. gruodžio 2 d., protokolas Nr. (1.2 E) 180000-TP-19)

Mokslinė redaktorė
prof. dr. MEILUTĖ RAMONIENĖ

Recenzavo:
prof. dr. DAIVA ALIŪKAITĖ (Vilniaus universitetas)
dr. AURELIJA TAMOŠIŪNAITĖ (Johannes Gutenberg-Universität Mainz)

Projektą „Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys“ ir knygos leidybą rėmė
Valstybinė lietuvių kalbos komisija (sutarčių Nr. K-27/2020 ir K-20/2022)

Santrauką į anglų kalbą vertė JOVITA BAGDONAVIČIŪTĖ,
redagavo GRANT M. ROSSON

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos
(LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

ISBN 978-609-07-0798-2 (spausdinta knyga)
ISBN 978-609-07-0799-9 (skaitmeninis EPUB)

© Eglė Gudavičienė, Inga Hilbig, Kristina Jakaitė-Bulbukienė,
Meilutė Ramonienė, Loreta Vilkenė, 2022
© Vilniaus universitetas, 2022

Turinys

Pratarmė • 7

Ivadas. Kalbinės nuostatos ir jų tyrimai • 11

Meilutė Ramonienė

1 skyrius

Lietuvos gyventojų svetimųjų kalbų mokėjimas • 27

Inga Hilbig

2 skyrius

Lietuvos gyventojų svetimųjų kalbų vartojimas, nuostatos, mokymasis • 71

Inga Hilbig

3 skyrius

Mokinių kalbinės nuostatos lietuvių ir anglų kalbų atžvilgiu • 121

Loreta Vilkienė, Kristina Jakaitė-Bulbukienė

4 skyrius

„Išsilavinęs, įdomus, veiklus...“ – bendrine kalba ar tarpe kalbantis žmogus? • 161

Kristina Jakaitė-Bulbukienė

5 skyrius

Tarmių vieta XXI amžiaus Lietuvoje • 183

Meilutė Ramonienė

6 skyrius

Lietuvos gyventojų nuostatos: konstanta ar pokyčiai? • 209

Loreta Vilkienė

7 skyrius

Diskursas apie lietuvių kalbą žiniasklaidoje:

teminiai kontekstai ir kalbinės nuostatos • 247

Eglė Gudavičienė

Išvados. Ką pasako žvilgsnis į kalbines nuostatas? • 275

Meilutė Ramonienė

Summary • 283

Priedai

1 priedas. Kiekybinės internetinės apklausos anketa • 308

2 priedas. Kokybinių interviu su mokiniais ir mokytojais scenarijai • 315

3 priedas. Kokybinių interviu su vaikus auginančiais tėvais scenarijai • 319

4 priedas. Informacija apie kokybinius interviu • 323

Pratarmė

Šioje knygoje skaitytojams – ne tik kolegoms sociolingvistams, bet ir visiems, kuriems rūpi kalbos ir žmonės, pateikiame savo pusantrų metų triūso projekte „Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys“ (2020–2021) rezultatus. Rinkdamos medžiagą, gautus duomenis analizuodamos, ausdamos tekstus aiškinomės, kokias kalbas, kalbines atmainas moka, vartoja, ką apie jas mąsto ir kaip jas vertina trečiojo XXI amžiaus dešimtmečio pradžios Lietuvos gyventojai, kokios jų nuostatų bei kalbinio elgesio slinkty, kokiomis temomis rašoma apie lietuvių kalbą žiniasklaidoje.

Sociolingvistinis šalies portretas mūsų tapytas remiantis gausia kiekybinių bei kokybinių empirinių duomenų sankaupa. Šalyje siaučiant koronaviruso pandemijai, mums kone stebuklingai pavyko aplankyti beveik visas nusimatytas Lietuvos vietas, gyvai susitikti (žinoma, laikantis visų saugumo reikalavimų!) su daugybe mokinių, mokytojų bei šeimų tėvų. Už tai ir už gautus duomenų lobius (jų pakaks dar daugybei kitų pranešimų, publikacijų, mūsų studentų darbų!) esame dėkingos savo laiko mums skyrusiems pašnekovams, informantų ieškoti ir susitikimus organizuoti padėjusiems žmonėms, ypač – aktyviems mokytojams bei geranoriškoms mokyklų administracijoms. Ekspedicijos po Lietuvą, įvykę susitikimai bei pokalbiai mums buvo naudingi ne tik kaip mokslininkams, bet ir labai praturtino asmeniškai.

Nuoširdžiai ačiū reprezentatyvią gyventojų apklausą organizavusiai bendrovei NORSTAT, kiekybinių duomenų apdorotojams ir konsultantams statistikos klausimais, kruopštiems interviu įrašų tekstų išrašinėtojams. Už dėmesingą įsiskaitymą į knygos rankraštį, akylą ekspertinį žvilgsnį tiek į jos visumą, tiek į atskirus skyrius ir išsamias recenzijas esame nepaprastai dėkingos prof. dr. Daivai Aliūkaitei (Vilniaus universiteto Kauno fakultetas) ir dr. Aurelijai Tamošiūnaitei (Johannes Gutenberg-Universität Mainz). Taiklios kolegijų pastabos labai padėjo mums patobulinti savo tekstus.

Galiausiai dėkingumo žodžius tariame projekto ir šios kolektyvinės monografijos leidybos rėmėjai Valstybinei lietuvių kalbos komisijai. Suteikta finansinė parama pirmiausia ir įgalino nuveikti ir publikuoti šį, kaip manome, tiek mokslui, tiek kalbų politikos formuotojams, tiek plačiai visuomenei būsiantį naudingą darbą.

Monografijos autorės

Sociolingvistinė Lietuvos panorama. Gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys: Kolektyvinė monografija / Mokslinė redaktorė Meilutė Ramonienė – Vilnius : Vilniaus universiteto leidykla, 2022. – 332 p.

Santr. angl. – Bibliogr. sk. gale.

ISBN 978-609-07-0798-2 (spausdinta knyga)

ISBN 978-609-07-0799-9 (skaitmeninis EPUB)

Remiantis projekto „Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys“ (2020–2021) duomenų analizės rezultatais knygoje pristatoma sociolingvistinė Lietuvos situacija, atskleidžiama trečiojo XXI a. dešimtmėčio pradžios kalbų bei tarmių mokėjimo, vartojimo, kalbinių nuostatų panorama.

Viršelio dailininkė Jurga Tėvelienė
Kalbos redaktorė Jolanta Storpirštienė
Maketuotoja Nijolė Bukantienė

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Knygos internete knygnas.vu.lt
Mokslo periodikos žurnalai žurnalai.vu.lt
19,5 aut. l. Tiražas 100 egz.

Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13b, LT-09109 Vilnius

Leidinio spaudos lankų popierius *Amber Graphic* 90 g/m²